

DİJİTAL AKTİVİZM*

Durmuş Gökhan TURHAN¹

ÖZET

1990'lı yıllardan itibaren yaygınlaşmaya başlayan internet insan hayatını en derinden etkileyen yeniliklerden biri olmuştur. İlk başta kullanıcıların pasif konumda olduğu internet günümüzde geleneksel kullanıcılar tarafından içeriği oluşturulan bir olgu haline gelmiştir. Bu durum insanların etkileşimini, iletişimini ve örgütlenmesini de hızlandırmıştır. Bu noktada günümüzde Dijital Aktivizm kavramı sıkça duyulan bir kavram haline gelmiştir. Çalışmada dijital aktivizm kavramı irdelenerek, örnek olaylar incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Bilgi Toplumu, İnternet, Aktivizm, Sosyal Değişim, Sosyal Hareketler, Dijital Çağ.

ABSTRACT

Internet, which began spreading in 1990's, has been one of the most influential innovations affecting our life. At first, users were passive but now content of internet is formed by users. This case affected positively communication, interaction and organization capabilities of humans. At this point, currently digital activism is one of the most often mentioned notions. In this study, digital activism notion is examined and appropriate examples are given.

Keywords: Information Society, Internet, Activism, Social Change, Social Movements, Digital Era.

GİRİŞ

Özellikle 1990'lı yılların başından itibaren yaşanan teknolojik gelişmeler insan hayatını derinden etkilemiştir. Teknolojik gelişmeler ve insan hayatına giren dijital teknolojiler dünyayı derin bir dönüşüme itmiştir. 1945'li yıllarda füzelerin koordinatlarını hesaplamak için icat edilen elektronik

---

* Bu makale "BAP" projesi kapsamında hazırlanan "Bilgi Toplumu Kavramı Çerçevesinde Dijital Yerliler ve Dijital Aktivizm" adlı tezden üretilmiştir.

¹ Yrd. Doç., Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yön., gokhanurhan32@gmail.com.

cihazın yarım asır sonra dünyayı bu şekilde dönüştüreceğini şüphesiz kimse öngörememiştir. 1945 yılından itibaren 1990'lı yıllara kadar sürekli gelişim halinde olan bilgisayar 1990'lı yıllarda internet ile buluşmuş ve web 1.0 ortaya çıkmıştır. Web 1.0 teknolojisinde insanlar edilgen konumdadır. Web 1.0 televizyon izlemekten çok farklı değildir, yani insanlar kendilerine internetten yapılan yayınları sadece takip etmiştir.

Web 2.0 ise bilgisayar ve internet dünyasına yeni bir boyut kazandırmış, kullanıcıları da internetin bir aktörü haline getirmiştir. Kendi sitesinden yayın yapan, kendi videosunu yayımlayan, kendisi adına profil açıp gerçek hayattaki ilişkiler ağını internete taşıyan insanlar bugün sıradan görünse de, tüm bunları sağlayan web 2.0 hayatı radikal şekilde sanal ortama kaydırmıştır. Hayatın sanal ortama kaymaya başlaması her alanda olduğu gibi sosyolojik olarak da derin sonuçlar doğurmuştur. Çalışmanın ana konusu olan sosyal hareketler ve aktivizm kavramları da bu dönüşümden payını almıştır. İnsanlığın önüne henüz yeni tanıdığı ama son 10 yıldır gündemi çok meşgul eden bir kavram çıkmıştır: “Dijital Aktivizm”.

Aktivizm “ toplumsal dönüşüme destek olmak ya da karşı çıkmak maksadıyla gösterilen çabaların tamamı” olarak tanımlanabilir. Aktivizm tanımından yola çıkarak dijital aktivizm de “dijital platformu kullanan her türlü aktivizm örneği” olarak tanımlanabilir. (Sivitanides 2011: 2) Tabii ki net ve kesin bir dijital aktivizm tanımı yoktur. Kavram henüz çok yeni olduğu için irdelenmesi ve net olarak tarif edilmesi mümkün olmamıştır. Bir grup dijital aktivizm kavramının “dijital” kısmına daha çok vurgu yapmaktadır ve dijital aktivizmde dijital mecraların ve araçların kullanımının önemine vurgu yapmaktadır. Bu gruba göre dijital aktivizm, normal aktivizm anlayışının ötesinde yeni bir durumdur. Öte yandan, diğer grup ise dijital aktivizmin, “aktivizm” kısmına odaklanmaktadır ve onu tek farkı yeni imkanları kullanmak olan sıradan bir aktivizm örneği olarak görmektedir. Bu grup dijital aktivizmi geleneksel aktivizm kalıplarıyla ele alır. (Joyce 2010: 9) Bu çalışmanın iddiası ise şudur: dijital aktivizmin özgünlüğü dijital ya da aktivizm tanımları içinde saklı değildir, dijital aktivizmin özgünlüğü, uygulayıcısı olan dijital yerlilerin önceki kuşaklardan çok farklı olmasında saklıdır. Diğer taraftan, dijital aktivizm tanımlama çalışmalarında olay incelemesi önemli bir yer tutar. Kavram genelde örnek incelenmesi üzerinden açıklanır. Çalışmanın sonunda dijital aktivizmin daha iyi idrak edilmesi için önemli dijital aktivizm örnekleri irdelenecektir.

Sosyolojik olarak ele alındığında dijital platformlar toplumun geleneksel iletişim ve etkileşim kalıplarını dönüştürmüştür. Ünlüler, sıradan insanlar, siyasetçiler, farklı kültürden ve ülkelerden insanlar normal şartlar altında yan yana gelip etkileşime giremezken, sosyal platformlarda kolayca hepsi iletişim ve etkileşim içine girmişlerdir. Aynı platformlarda kolayca, kısa sürede milyonlarca insana ulaşabilmek mümkün hale gelmiştir. Bir süre sonra,

bu imkanlar, aktivistler tarafından sosyal hareketlerin doğasında bulunan kamuoyu oluşturma çabaları çerçevesinde seferber edilmiştir. Başta twitter, facebook, bloglar ve youtube gibi mecraların etkileri görüldükçe aktivizm daha çok sanal ortama kaymıştır. Bu duruma en iyi örneklerden birisi ALS hastalığı için başlatılan kampanyadır. Bu kampanyaya göre, bir kişi istediği birine meydan okuyarak bir kova buzlu suyu başından aşağı dökmüştür. Meydan okunan kişinin de 24 saat içinde aynı şeyi yapması ya yada ALS hastaları derneğine 100 dolar bağış yapması istenmiştir. Kampanya inanılmaz başarılı olmuştur ve oluşan farkındalığın yanı sıra bir ay içinde 100 milyon dolar birikmiştir. (ALS Association 2014) Bu kampanyada diğer dikkat çeken nokta yukarıda da belirtildiği üzere sosyal mecraların insanlar arasındaki etkileşime kazandırdığı ivmedir. ALS kampanyasında katılan insanlara bakılırsa her kesimden, her meslek grubundan, her kültürden insan aynı payda da buluşmuştur. (Goodling 2016) Dijital aktivizm de temelde tam olarak bu noktadan hareketle ortaya çıkan bir kavramdır.

Son olarak dijital aktivizm kavramına yönelik olarak değinilmesi gereken konu dijital aktivizmin özgün yapısıdır. Geleneksel sosyal hareketlerde sosyal hareketi yöneten ve organizasyondan sorumlu bir idari yapı vardır, ilk başta yoksa bile kısa sürede oluşmaktadır. Dijital aktivizmde ise aktivist faaliyetler belli bir liderlik altında yapılabileceği gibi dağınık olarak da yapılabilir. Yeni iletişim metodlarını açıklamak için Brafman ve Beckstorm örümcek-deniz yıldızı metaforunu kullanmaktadır. Bu metafora göre örümcek merkezden yönetilen bir hayvandır. Yani, vücudu idare eden bir beyin ve bu beyine bağlı kollar bacaklar vardır. Hayvanın kafası kesilirse ölür. Deniz yıldızı ise merkezi yapıya sahip bir bünye değildir. Bir deniz yıldızını ortadan keserseniz canlı iki deniz yıldızı elde edersiniz. (Akt. Kırık ve Özcan 2014: 66) Tıpkı bu metaforda olduğu gibi geleneksel iletişime dayalı sosyal hareketler örümcek gibidir, merkezle organizasyon yapısı çöktüldüğünde hareket sona erer. Yeni iletişim imkanlarına dayalı dijital aktivist hareketler ise deniz yıldızı gibi net bir organizasyon yapısı olmadan da hayatta kalabilir. Net bir lider olmadan öne çıkan hesaplar, yönlendirme yapan bloglar, özenilen hacker grupları liderlik misyonunu üstelenebilir ya da paylaşabilir. Bu özgün doğası itibariyle dijital aktivizme geleneksel kalıplarla yaklaşmak hata olacaktır.

1. Dijital Aktivizme Farklı Bakış Açıları

Dijital aktivizm nispeten yeni karşılaşılan bir durum olduğundan dolayı henüz net bir tanı konulamamıştır. Net bir tanı ortaya koyulamadığı için de insanlığı ne yönde etkileyeceği net olarak kestirilememektedir. Bu noktada Svitanides dijital aktivizme yönelik yaklaşımları üç gruba ayırmıştır (2011: 4):

a. İyimserler

b. Kötümserler

c. Tutarlılar

Dijital aktivizme karşı iyimser tavır içinde olanlara göre, dijital imkanlar sayesinde hızla örgütlenebilen bir toplum güç dağılımında dengeyi daha iyi sağlayabilir. Örgütlü toplum geleneksel hiyerarşide yaşanan güç dağılımındaki adaletsizlikleri minimize edebilir ve otoriter yönetimlerin ortaya çıkmasını zorlaştırır. Dijital imkanların sağladığı hızlı örgütlenme becerisi iyimser yaklaşım sahipleri için bu açıdan pozitif görülmektedir. Diğer taraftan dijital aktivizmin insanlığı negatif etkileyeceğini iddia edenler de mevcuttur. Dijital aktivizme kötümser yaklaşanların çekincesi ise, teknolojinin anti-demokratik yollarla kontrol altına alınması ve kötü niyetle kullanılma ihtimalidir. Teknoloji baskıcı yönetimler, hacker gibi bireyler ya da terörist gruplarca ele geçirilip büyük kaoslara yol açabilecek bir yapıya sahiptir. İnsan hayatını kolaylaştırmadaki pozitif yönü bir yana kötü amaçlı kullanılması halinde teknoloji büyük kaos potansiyeline de sahiptir. Kötümserler de tam olarak bu noktaya işaret etmektedirler. Bu iki gruptan da farklı yaklaşım sergileyen bir de tutarlılar grubu vardır. Tutarlılar dijital aktivizme negatif ya da pozitif bir yaklaşım içinde değildir. Onlara göre mobilizasyon, mesaj yayılması, organizasyon gibi offline aktivizm taktikleri online imkanlar sayesinde daha hızlı yapılabilmektedir ama bu aktivizme yeni bir anlam yükleyecek kadar önemli bir etken değildir. (Svitanides 2011: 3-5)

Yukarıda da belirtildiği gibi dijital aktivizm kavramı çok yeni olduğu için ilerleyen aşamalarda nereye evrileceği çok net değildir. Her yaklaşımın haklı olduğu noktalar vardır muhakkak ama şu ana kadar tutarlılar diye adlandırılan grubun iddiası daha gerçekçi durmaktadır. Dijital çağın getirileri, aktivizmin geleneksel yapısında mevcut olan haberleşme ağı, mesaj yayılması, örgütlenme, propaganda gibi unsurların hızını artırmış ve daha etkili yapılmasını sağlamıştır. Dijital aktivizmin çok özgün görünmesinin sebebi dijital aktivizmin çoğunlukla uygulayıcıları olan dijital yerlilerin çok özgün bir nesil olmasıdır.

2. Dijital Aktivizmin Temelleri

Dijital aktivizm kavramı üzerine çalışmaya başlayan ilk isimlerden biri olan Mary Joyce dijital aktivizmden bahsedebilmek için bazı temel gerekliliklerden bahseder (Joyce 2010: 2):

- a. Teknolojik altyapı.
- b. Sosyal ve siyasal faktörler.
- c. Ekonomik faktörler.

Joyce'a göre dijital aktivizmin oluşumu, uygulanabilmesi ve başarıya ulaşması yukarıdaki temellere dayanmaktadır.

Dijital aktivizmden bahsedebilmek için öncelikle teknolojik altyapının var olması gereklidir. Bir ülkede kişi başına düşen kişisel bilgisayar oranı ve internet penetrasyonu dijital aktivizm için kritiktir. Birbirine internet ağıyla bağlı ne kadar bilgisayar varsa bu iletişim ve etkileşimin, dolayısıyla dijital örgütlenmenin gücünü yansıtır. Altyapıyla ilgili diğer önemli bir nokta ise internetin bağımsızlığıdır. İnternetin bağımsızlığından kasıt internet iletişimini hükümet ya da başka otoritelerin kısıtlamamasıdır. Bazı gelişmekte olan ya da az gelişmiş ülkelerde internet bağlantısı hükümet ya da özel bir şirket kontrolündedir ve bu otoriteler istedikleri zaman interneti kapatabilmektedir. Gelişmiş ülkeler de zaman zaman, özellikle terör olaylarında belli uygulamaları kapatma, ya da interneti tamamen kapatma yoluna gitmektedir. İnternetin kapatılmasının çok sıradan ve kolay olduğu ülkelerde dijital aktivizm uygulamaları sekteye uğramaktadır.

Dijital aktivizm için diğer önemli temel sosyal ve siyasal yapıdır. Sosyal ve siyasal yapı teknolojik altyapının nasıl kullanılacağını ve ne denli etkili olacağını da belirleyicisidir. Demokratik ülkelerde dijital aktivizm sosyal değişim sağlamada önemli bir enstrüman olabilirken, demokrasinin oturmadığı ülkelerde baskıcı yönetimler dijital aktivizmi tehdit unsuru olarak görebilir ve teknolojik altyapı kullanımını kısıtlamaya gidebilir. (Burada tabii ki terör olaylarında hükümetlerin güvenlik amacıyla yaptığı internet kısıtlamaları ya da yavaşlatmaları kastedilmemektedir.) Demokrasinin yerleştiği toplumlarda hükümetler halkın yönetime katılımına önem vermektedir. Sosyal aktivizm böyle bir atmosferde daha etkili sonuçlar doğurabilmekte, politika yapımında etkili rol oynayabilmektedir. Demokrasilerin gelişmediği toplumlarda ise yönetimler müdahaleye açık olmadığı gibi değişim taleplerini de varlıklarına bir tehdit olarak algılamaktadırlar. Bu sebeple bu tip toplumsal atmosferde dijital aktivizmin gelişimi ve etkili olması güçtür.

Dijital aktivizm için diğer önemli unsur ekonomik şartlardır. Ekonomik olarak gelişmiş ülkelerde aktivistlerin teknolojik aletlere ve alt yapıya daha kolay erişmesi, çok sayıda internet kullanıcısının olması dijital aktivizmi kolaylaştırmaktadır. Neredeyse her bireyin cebinde akıllı telefon ve sınırsız internet bağlantısının olduğu bir ülke ile insanların günde 1 saat internet kafeden internete erişebildiği bir ülke arasında dijital aktivizm potansiyeli açısından büyük fark vardır. Aktivistlerin maddi gücü de aktivizm kampanyalarının kaderini etkilemektedir. Ünlü film yıldızlarını ve sporcuları kampanyasında kullanabilen aktivist gruplar ya da pahalı teknolojik alt yapıyı oluşturabilen aktivist gruplar tabii ki daha güçlüdür. Bu sebeple ekonomik koşullar da dijital aktivizm için önemli bir faktördür.

3. Dijital Aktivizm Türleri

Aktivistlerin amaçları ve seçtikleri yöntemlere göre dijital aktivizm türleri vardır. Taraf olma/farkındalık aktivizmi, kliktivizm/slaktivizm, hacktivizm, vatandaş gazeteciliği ve kaynak oluşturma şu ana kadar dijital aktivizm türü olarak sınıflandırılmış kavramlardır. Teknolojinin gelişmesine göre muhtemelen yeni dijital imkanlar ortaya çıkacaktır ve yeni türler eklenecektir ama şu anda dijital aktivizm türleri denildiğinde akla bu alt başlıklar gelmektedir.

3.1. Taraf Olma/Farkındalık Aktivizmi (Advocacy)

Taraf olma olarak adlandırılan aktivizm türü sosyal sistem içinde kurumların ya da kişilerin kararlarını etkilemek için bireysel ya da grup olarak yapılan her türlü aktiviteyi kapsar. İnsanlar fikirlerini duyurmak, farkındalık yaratmak, haklarını korumak ve tehdit olarak algıladıkları şeylerden kaçınmak için taraf olma tarzı aktivist hareketlere girerler. İmza kampanyaları, sosyal medya hesapları ve grupları, sosyal medyada (özellikle twitter'da) en çok konuşulan konu olma kampanyaları, medya kampanyaları ve benzeri aktivitelerin tamamı taraf olma aktivizm türünün başlıca icraat konularındandır.

Bu aktivizm türü son dönemlerde “hashtag aktivizmi” olarak daha çok anılmaktadır. Sosyal medyada açılan başlıklar ve bu başlıkla ilgili çok sayıda yazılan ileti konuya ilgi çekmek için yapılır. Amerika’da polis tarafından öldürülen bir bayan için açılan #sayhername, BM tarafından kadın erkek eşitliğine vurgu yapmak için başlatılan #heforshe, Özgecan Aslan cinayetinden sonra açılan #ozgecanaslan başlıkları binlerce ileti almıştır ve günlerce dijital ortamda en çok konuşulan konular olmuşlardır. (<http://www.elle.com.tr>) Ülke ve dünya gündemine göre her gün yeni hashtag’ler açılmaktadır ve bu hashtagler farkındalık yaratmak adına gayet etkili olmaktadır.

3.2. Slaktivizm/Kliktivizm

Slaktivizm kelime kökeni olarak İngilizce tembel anlamına gelen “slacker” kelimesinden gelmektedir. Benzer şekilde kliktivizm de İngilizce tıklama anlamına gelen “click” kelimesinden gelmektedir. Kelime köklerinden de anlaşılacağı üzere slaktivizm ya da kliktivizm kavramlarına göre insanlar dijital platformlarda bir şey yapmış olmak için pasif eylemlerde bulunurlar ve vicdanlarını rahatlatırlar. Bir terör eyleminden sonra profil resmine siyah kurdele koymak, çeşitli konularda lehte veya aleyhte iletiler yazmak, hashtag açmak ya da gruplar kurmak gibi icraatlar en çok karşılaşılan slaktivizm örneklerindedir.

Dijital aktivizme yönelik eleştirel yaklaşımların başında slaktivizm gelmektedir, çünkü slaktivizmin insanları aktivizme değil pasifizme ittiği iddia edilmektedir. Bir konuda vicdanını rahatlatmak adına insanların online

ortamlarda tepkilerini kolay yoldan gösterdikleri, böylece içlerindeki sosyal değişim isteğinin köreldiği düşünülmektedir. Örneğin, Özgacan Aslan vakasında yaşanan vahşet karşısında ülke genelinde bir infial oluştu. Ortalama her insanı derinden sarsacak bu olayda tabii ki herkes tepkisini gösterme ihtiyacı hissetti. Bu olayla ilgili bir çok gösteri yürüyüşleri ve çeşitli protestolar düzenlense de en yaygın tepki gösterme biçimi online platformlar üzerinden gerçekleşti. Profil resmine konulan Özgacan Aslan fotoğrafları, açılan hashtagler, yazılan iletiler, siyah kurdeleler vs. günlerce sosyal mecraları işgal etti. Burada bir grup online olarak gösterilen bu tepkilerin farkındalık yaratmak ve insanları mobilize etmek adına faydalı olduğunu düşünmektedir. Diğer bir grup ise online olarak tepkisini gösteren insanların vicdanını rahatlatarak bir anlamda deşarj olduğunu ve hareket geçme hissini köreldiğini düşünmektedir. Bu noktada iki iddia da teorik olarak makul görünmektedir, dolayısıyla bu konuda daha çok kantitatif araştırmalar yapılması ve iddialara yönelik nicel veriler ortaya konulması konuyu aydınlatacaktır.

3.3. Haktivizm

Peter Krapp, haktivizmi “politik amaçları gerçekleştirmek adına bilgisayar ve dijital ağların otoriteyi rahatsız edecek şekilde kullanılması” olarak tanımlamıştır. (2005) Pınar Demirkıran ise haktivizmi “bilgisayar teknolojisinin veya programlama sistemlerinin toplumsal bir soruna yönelik tepki gösterme amaçlı kullanılması” olarak tanımlamıştır. (2013: 28) Her iki tanımda da haktivizmin bir sosyal değişime yönelik yapılmasına, haktivizmde yapılış amacının sosyal değişim sağlama olduğuna vurgu yapılmaktadır. Haktivizm adına bu nokta çok önemlidir çünkü haktivizmi siber terörizmden ve diğer siber suçlardan ayıran en temel unsur yapılış amacıdır. Örneğin hack yöntemiyle bir yolsuzluk ortaya çıkarılır ve bu insanları uyarmak amacıyla yayınlanıp sosyal tepki yaratmak amaçlanırsa bu haktivizmdir. Diğer taraftan, hack yöntemiyle elde edilen gizli bilgilerin şantaj, para koparma gibi amaçlarla kullanılması haktivizm değildir. Teröristlerin hükümetleri dize getirmek için yaptıkları yıkıcı hack faaliyetleri de haktivizm değil, siber terörizmdir.

Haktivizm denildiğinde ilk akla gelen yüzü “Fawkes” maskeli, karanlık odalarda bilgisayar başındaki insanlardır. Kavram olarak da haktivizm diğer siber suçlarla ve siber terörizmle aynı kefeye konulmaktadır. Gerçek anlamda haktivizm sosyal hareket kavramı çerçevesinde incelenirse tam olarak anlaşılır. Burada paradoks ise, haktivizm her ne kadar sosyal amaç doğrultusunda yapılsa da, hack faaliyetleri doğası itibarıyla illegaldir. Amaç meşru olsa bile, kişi ya da kurumların özel bilgilerini illegal yöntemlerle elde etmek ve ifşa etmek suç olarak ele alınmaktadır. Sivil itaatsizliğin vicdani ama illegal olması gibi, haktivizm de vicdani olarak kabul görse de kanunen kabul

görmemektedir. Hacktivizm ile ilgili örnekler çalışmanın son bölümünde “Dijital Aktivizm Örnekleri” başlığı altında incelenecektir.

3.4. Vatandaş Gazeteciliği (Citizen Journalism)

Vatandaş gazeteciliği, sivil vatandaşların haber ve bilgi toplanmasında, raporlanmasında, analiz edilmesinde ve yayılmasında aktif rol oynaması anlamına gelen bir kavramdır. (Browman ve Willis 2003) Aynı zamanda sokak gazeteciliği, kamu gazeteciliği, gerilla gazeteciliği gibi isimler de bu kavram için kullanılmaktadır. Vatandaş gazeteciliği, yeni teknolojiler, özellikle akıllı telefon ve sosyal medya sayesinde ortaya çıkan bir durumdur. Akıllı telefonlarda anlık canlı yayın yapmayı ve hızlı şekilde çok sayıda fotoğraf paylaşmayı sağlayan uygulamalar ve bunları mümkün kılan teknolojik alt yapı sayesinde bu akım son dönemde hızla yayılmaktadır.

Vatandaş gazeteciliği son yıllarda dijital aktivizmin başını çektiği birçok sokak hareketinde de önemli rol oynamıştır. Wall Street’i İşgal Et, Mısır Devrimi, Tunus Devrimi, Ukrayna Devrimi, Ferguson Sokak Hareketlerinde, Gezi Parkı olaylarında ve daha birçok benzeri olayda vatandaş gazeteciliği çok etkili şekilde kullanılmıştır ve uluslar arası ajanslar dahi buralardan sosyal medya üzerinden gelen görüntülerle haber yapmıştır.

Diğer taraftan vatandaş gazeteciliği uygulamalarında dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta vardır. Vatandaş gazeteciliği provokasyona ve yanlış bilgilendirmeye çok müsait bir kavramdır. Örneğin, Gezi Parkı olaylarında İstanbul’da polisin üzerinden tankla geçtiği iddia edilen sırtı yarılmış insan fotoğrafının yıllar önce Filistin’de çekilmiş bir kare olduğu ortaya çıkmıştır. Yine aynı olaylardaki “polis insanların üzerine yayılım ateşi açtı” yalanı hem iç hem de dış basında geniş yankı uyandırmıştır ama aslı çıkmamıştır. Bu örneklerde görüldüğü gibi vatandaş gazeteciliği kolayca istismar edilmeye ya da istihbarat örgütleri tarafından manipüle edilmeye müsaittir. Genelde aktivistler ajitasyon yaparak destek bulma amacıyla ya da istihbarat örgütleri hedefteki ülkeye yönelik kara propaganda yapmak amacıyla bu yöntemi fazlasıyla kullanmaktadır. Vatandaş gazeteciliğinin iyi yönü ise yönetimler üzerine bir kontrol mekanizması oluşturmuş olmasıdır. Yönetimsel aksaklıkların hızla geniş kitlelere duyurulması imkanı yönetimler üzerine baskı kurmuş, vatandaşın elini güçlendirmiştir. Çöpleri vaktinde alınmayan sade bir vatandaşın bile belediye başkanının hesabına çöpün resmini gönderip eleştirebilmesini sağlayan vatandaş gazeteciliği uygun kullanıldığında katılımcılık ve demokrasi adına büyük kazanım sağlama potansiyeline sahiptir.

4. Dijital Aktivizm Araçları ve Stratejileri

Bu bölüme kadar dijital aktivizm muhteviyatı, türleri, teorik yaklaşımları irdelenmiştir. Bu bölümde ise aktivistlerin dijital aktivizmi icra ederken kullandıkları araçlar ve başvurdukları stratejileri ele alınacaktır.

Gelişen teknolojinin sunduğu çeşitli dijital aletler ve online uygulamalar aktivistlerin faaliyetlerinde yeni bir sayfa açmıştır. Aktivistler ellerindeki yeni imkanları değerlendirerek amaçlarına ulaşmak uğruna yeni stratejiler geliştirmişlerdir. Çalışmanın devamında önce dijital aktivizm araçları, sonra aktivistlerin kullandığı taktik-stratejiler hakkında bilgi verilecektir.

4.1. Dijital Aktivizm Araçları

Günümüzde aktivistler tarafından kullanılan başlıca dijital aktivizm araçları online dilekçe ve imza kampanyaları, sosyal ağlar, bloglar ve mikro bloglar, cep telefonları, whatsapp benzeri uygulamalar ve proxy sunuculardır. (<https://en.reset.org>)

www.moveon.org ve www.change.org gibi online imza ve dilekçe siteleri farkındalık yaratmak ve kamuoyu oluşturmak adına aktif şekilde kullanılmaktadır. Başta facebook olmak üzere sosyal ağlar da aktivistlerin fikirlerini yaymak, yandaş toplamak, sosyal hareketleri mobilize etmek ve organize etmek adına yoğun şekilde kullandığı mecralardır. Bloglar ve mikro bloglar biraz daha profesyonel aktivistler tarafından kullanılmaktadır ve hitap ettiği kitle de diğer dijital aktivizm araçları kadar geniş kitleler değildir. Özellikle vatandaş gazeteciliği uygulamalarında ve taktiksel bağlamda dijital aktivist hareketlere yön veren spesifik hesaplar büyük etkiye sahip olabilmektedir. Dijital aktivist hareketlerin lidersiz doğası dikkate alınırca bu tip blogların ve hesapların, liderlik ve sürükleyicilik vasıfları daha büyük önem kazanmaktadır. Aktivistlerin işini kolaylaştıran bir diğer dijital aktivizm aracı akıllı telefonlardır. Önceki bölümde anlatılan vatandaş gazeteciliği fonksiyonunun icra edilmesinde en büyük alt yapı akıllı telefonlar tarafından sağlanmıştır. Son dönemlerde whatsapp ve benzeri uygulamaların yaygınlaşması, bu uygulamalar sayesinde basit şekilde insanların bütün ağına iletiler gönderebilmesi, aktif kullanılan whatsapp grupları aktivistlerin en çok başvurduğu yöntemler haline gelmiştir.

Proxy sunucular ise ayrı bir başlık açmak gerekir. Proxy sunucu Türkçe'ye vekil sunucu olarak çevrilmektedir. Bu sunuculara vekil denmesinin sebebi fonksiyonu ile ilgilidir. Bir internet sitesinin yayını yapan ana sunucu hükümet tarafından sansürlenip kapatılırsa vekil sunuculara siteye erişmek için başvurulur. Vekil sunucular veriyi ana sunucudan alıp onun yerine yasaklı olmayan farklı bir kaynak üzerinden insanlara ulaştıran alternatif sunuculardır ki bu sebeple vekil adını almışlardır. Vekil sunucular

sayesinde internet içeriğini tamamen yasaklamak mümkün bir durum değildir. (<http://www.pcworld.com.tr>) Örneğin, Atatürk'e hakaret içeren videolar içerdiği için youtube bir dönem Türkiye'de kapatılmıştır ama herkes DNS ayarlarını değiştirerek farklı vekil sunucular üzerinden bu siteye erişmeye devam etmiştir.

Proxy sunucuların iletişim amacıyla kullanılan daha lokal prototipleri ise cep telefonlarının interneti ortak kullanıma açma özelliği ve bluetooth özelliğidir. Cep telefonunu ortak kullanıma açmak için bir sağlayıcı adı konulması gereklidir ki o ağa girmek isteyen hangi ağa bağlanacağını bulabilsin. Bu özellik internetin ve telefon hatlarının tamamen kapatılması durumunda bir iletişim aracı halinde kullanılabilir. Örneğin 100-200 metrelik bir alandaki kalabalığı yönlendirmek isteyen kişi telefonunun internet ağ adını "İstiklal caddesine gidin" şeklinde ayarlamaktadır. Bölgedeki mevcut internet kaynaklarını taratan yüzlerce insan sunucu ismi olarak bu mesajı görebilir ve koskoca bir eylem alanı örgütlü 15-20 kişi ile bu şekilde internetsiz, telefonsuz, whatsapp olmadan hatta telsiz dahi olmadan yönlendirilebilir. Bu dijital yerlilerin iletişim becerilerinde geldiği uç noktalardan birisidir.

4.2. Dijital Aktivizm Stratejileri

Yukarıda bahsedilen bütün bu araçlar kullanılarak aktivistler tarafından yeni stratejiler üretilmektedir. Dijital aktivizm anlamında strateji üretebilmek ve uygulayabilmek için Eszter Hargittai tarafından dijital beceriler taksonomisi hazırlanmıştır. Öncelikle bu taksonomiye göz atmak akabinde dijital aktivizm stratejilerine değinmek faydalı olacaktır. (Brodock 2010: 79-80):

- a. Mümkün olanı anlamak.
- b. Fonksiyonları kullanabilmek.
- c. Etkili ve verimli şekilde katılım sergilemek.
- d. Özel hayat, güvenlik ve yasal meseleleri bilmek.
- e. Yardım almak.
- f. Eldeki materyalin alt ve üst limitlerinin farkında olmak.
- g. Materyali kullanabilmek ve yönetebilmek.

Yukarıdan aşağı yapılan bu sıralama dijital becerilerin taksonomisi olarak kabul edilmektedir. Aşağıda açıklanan dijital aktivizm stratejileri de bu taksonomi akılda tutularak irdelenirse konu daha iyi anlaşılacaktır. Çalışmanın bu bölümünde, bazı alt başlıkların oluşumunda Anastasia Kavada'nın dijital aktivizm stratejileri sınıflandırmasından faydalanılmıştır. (2010: 114-117)

Akıllı Ağ Çeteleri Oluşturmak (Smart Mobs): Bu kavram teknolojik imkanlar sayesinde hızlı ve kolay şekilde örgütlenebilen toplum yapısını ifade

etmektedir. Mail grupları, sms grupları, whatsapp grupları, facebook grupları hep akıllı ağ çetesi örnekleri olarak kabul edilebilir.

Flaş Çeteler Oluşturmak (Flash Mobs): Flaş ağlar ise birbiriyle alakası olmayan bireylerin bir araya gelerek gerçekleştirdiği, çoğu zaman anlamsız ve eğlence amaçlı eylem türüdür. Flaş çeteler umulmadık ve beklenmedik anlarda bir anda bir bölgede toplanarak siyasi amaçlarla, eğlence amacıyla ya da reklam amacıyla eylemde bulunabilirler. (Kırık ve Özcan 2014: 67) Belli dijital aktivist gruplar zaman zaman bu tip etkinlikler yaparak heyecanlarını tazelemekte ve bir anlamda tatbikat yapmaktadır.

Şeffaf ve Kapsayıcı Hikayeler Oluşturmak: Bir dijital aktivist hareket karşı insanların aklında soru işareti kalmaması ve harekete güvenebilmesi için dijital aktivist hareketin amacı, eylem tarzı, katılımcı kitlesi gibi detaylar açık şekilde belirtilmelidir. (Kavada 2010: 114) Manipülasyona bu denli açık doğası olan dijital aktivizme şüpheyle yaklaşanlara karşı uygulanan en iyi strateji şeffaflıktır.

Yüz Yüze Buluşmalar Gerçekleştirmek: Dijital aktivizmin başarılı olmasında önemli bir strateji de aktivistlerin belirli aralıklarla bir araya gelmesidir. Yüz yüze görüşmeler kişiler arası etkileşimin ve güvenin artmasına katkı sağlar, ki bu durum aktivistlerin harekete olan bağlılığını artırır.

Kısa Vadeli, Net Tanımlanmış Projeler Oluşturmak: Çalışmanın “Dijital Yerliler” başlığı altında da belirtildiği gibi yeni jenerasyon çabuk sıkılan ve uzun vadeli eylemlerde şevki kolay kırılan bir yapıya sahiptir. Bu sebeple dijital yerlilere yönelik bir dijital aktivizm hareketinin de bu yapıya uygun olması gereklidir. Dijital aktivist hareketin kısa vadeli ve iyi tanımlanmış projeler halinde sunumu dijital yerliler için önemlidir.

İstikrarlı Online Mekanlar Oluşturmak: Bir dijital aktivizm hareketinin başarıyla sürdürülebilmesi için online mekanlarının yani web sitelerinin, mail listelerinin, sosyal medya hesaplarının olması önemlidir. Bu tip online mekanlar örgütün hafızası olarak da hizmet vermektedir.

Viralleşmek: Viralleşmek, dijital ortamda hızla yayılmak anlamında kullanılan bir terimdir. Bir tweet’in kısa sürede binlerce kez retweet edilmesi, bir videonun milyonlarca izlenmesi ve paylaşılması viralleşme örnekleridir. Dijital aktivizm için de viralleşme önemlidir. İstenilen sosyal değişime zemin hazırlayıcı faaliyetlerin mümkün olduğu kadar çok kişiye ulaşması önem arz etmektedir. Viralleşmenin diğer avantajı ise maliyetsiz ve hızlı olmasıdır, burada önemli olan uygun materyalin hazırlanmasıdır.

5. Dijital Aktivizm Örnekleri

Dijital aktivizm örnekleri denildiğinde yüzlerce olay sıralanabilir. Dünyanın çeşitli bölgelerinde her gün yeni protesto, kampanya, e-imza vb. haberleri servis edilmektedir. Bütün dijital aktivizm örneklerini ele almak mümkün olmadığı için, çalışmanın bu bölümünde gerçekleştiği zaman dilimine göre, gerçekleştiği ülkeye göre, türüne göre, kullanılan stratejilere göre ve yarattığı etkiye göre özgün belli başlı dijital aktivizm örnekleri ele alınacaktır.

Dijital aktivizmin ilk örnekleri 1990'lı yılların başında internetin yayılmasıyla başlamıştır. Bu dönemde oluşturulan mail grupları dijital aktivist hareketlerin atası olarak kabul edilmektedir. Lotus firmasının 10 Nisan 1990'da 120 milyon müşterisinin kişisel bilgilerini ve satın alma eğilimlerini bir veri tabanında birleştireceğini duyurması insanları tedirgin etmiştir. Bunun üzerine başlayan kişisel bilgilerin tehlikede olduğuna dair uyarı mail zincirleri sonucunda, binlerce kişi özel bilgilerinin bu veri tabanından çıkarılması için başvuruda bulunmuştur. (Gurak 1997) İşte bu uyarı mail zincirleri ve benzeri organizasyonlar ilk dijital aktivizm örnekleridir.

1999 yılında Seattle'da sergilenen Dünya Ticaret Örgütü konferansı gösterileri dijital aktivizmin kısa sürede ne kadar mesafe aldığının en net göstergelerinden birisi olmuştur. Küreselleşme karşıtı grupların başını çektiği gösteriler için hazırlıklar ulusal ve uluslar arası arenada aylar öncesinden başlatılmıştır. Çevre politikaları, işçi hakları ile ilgili gruplar ve küreselleşme karşıtı gruplar internet üzerinden organize olarak daha önce benzeri görülmemiş şekilde yaklaşık 50 bin kişilik bir kitle oluşturmuş ve Seattle'da Dünya Ticaret Örgütü'nün düzenlediği konferansı protesto etmiştir. Bu olay internet üzerinden ulusal ve uluslar arası örgütlenerek, bir birini hiç tanımayan bu kadar çok sayıda bireyin ve sivil toplum kuruluşunun kolektif gerçekleştirdiği bir eylemdir. Bu sebeple dijital aktivizmin kitleleri kolayca bir araya getirmesi ve örgütlenmesinin ilk örneklerindedir.

Öfkeliler hareketi (İndignados) bir diğer dijital aktivist harekettir. 15 Mayıs 2011'de İspanya'da ekonomik kriz ve kemer sıkma politikalarına tepki olarak düzenlenmiştir. İnternet üzerinden "Gerçek Demokrasi Şimdi!" (Real Democracy Now-Democracia Real Ya) ve Geleceği Olmayan Gençlik (Youth Without Future) platformları üzerinden tepkilerini önce sanal olarak dile getiren İspanyollar, daha sonra bu platformlar üzerinden örgütlenerek 15 Mayıs 2011'de sokağa inmiştir. Kendilerini "Öfkeliler" (İndignados) olarak adlandıran grup hükümeti ve ekonomi politikalarını barışçıl yollarla protesto etmiştir. Bu hareket ilk olarak taraf olma (advocacy) aktivizmi türünde online platform üzerinde ortaya çıkmıştır. "E-petition" yani online imza ve dilekçe platformu benzeri farkındalık yaratıcı ve taraftar toplayıcı faaliyetler zamanla yine online platform üzerinden örgütlenerek sokağa inmiştir. Sokağa indikleri

andan itibaren vatandaş gazeteciliği denen dijital aktivist stratejisi devreye sokarak seslerini hükümete ve tüm dünyaya duyurmuş, tepkilerini dile getirmişlerdir.

Wall Street'i İşgal Et (Occupy Wall Street) İspanya'daki Öfkeli Hareketi'nin Amerika'ya uyarlanmış halidir. 15 Mayıs 2011'de İspanya'da düzenlenen Öfkeli Hareketi, Amerika'da da gençlere ilham vermiş, onlara örnek teşkil etmiştir. Sosyal ve ekonomik adaletsizlikten şikayetçi olan Amerikalılar, Kanada'lı aktivist grup "Adbusters"ın öncülüğünde örgütlenmiş ve 17 Eylül 2011'de New York'ta Wall Street Finans Bölgesi'nde eyleme başlamışlardır. Öfkeli Hareketi'nde olduğu gibi bu harekette sokağa taşmadan önce aylarca online platformlarda demlenmiştir. www.adbusters.org sitesi üzerinden örgütlenmeye başlayan vatandaşlara, "Anonymous" grubu ve "New York Bütçe Kesintileri Karşıtları" gibi gruplar da destek olmuştur. (<http://ca.blouinartinfo.com>) Eylemler sırasında facebook sayfaları ve youtube kanalları aktif olarak kullanılmıştır. Hem eylemdeki insanların motivasyonunu artırmak hem de daha fazla insanı eylemlere katılmaya ikna etmek için sosyal medya ve diğer online platformlardan vatandaş gazeteciliği icra edilmiştir.

Uncut UK bir diğer dijital aktivist harekettir. Uncut UK grubu vergi kaçırdığını ya da ödemesi gerekenden daha az vergi ödediğini iddia ettiği şirketlere karşı çeşitli eylemler düzenlemiştir. Uncut UK sayıları 10 civarında aktivist tarafından kurulmuştur. Private Eye dergisinde yayımlanan bir makalede büyük şirketlerin daha az vergi ödemek için başvurduğu manevraları anlatan bir makale üzerine harekete geçen grup 2010 Ekim ayında faaliyete başlamıştır. Açık yayı yapan Uncut sitesinden, ya da gizli mail ve sosyal medya gruplarından örgütlenen Uncut üyeleri Vodafone, HSBC, Arcadia Group, Fortnum & Mason gibi küresel firmaların mağazalarına toplanmış oturma eylemi başta olmak üzere çeşitli protestolar yapmışlardır.

5.1. Arap Baharı ve Sosyal Medya

Buraya kadar verilen örnekler gelişmiş batılı ülkelerde genelde ekonomik meselelere dayanan sosyal aktivist hareketlerdir. Batılı ülkelerde hali hazırda oturmuş bir demokrasi ve refah seviyesi olduğu için eylemler daha çok refahı kısıtlayan ekonomi politikalarını eleştirmek için gelişmektedir. Doğu'da ise durum biraz daha farklıdır. Afrika ve Orta Doğu'da sosyal hareketler daha çok demokrasi mücadelesi vermek adına gerçekleştirilmektedir. Batıda sadece fikir yaymak, yandaş toplamak ve mobilizasyon için kullanılan sosyal medyanın rolü Mısır'da ve diğer Arap ülkelerinde çok daha büyük olmuştur.

Arap ülkelerinde uzun yıllardır devam eden tek adam yönetimleri sebebiyle medya, ifade, fikir özgürlüğü gibi kavramlar gündeme dahi gelmemiştir. Polis baskısı, yolsuzluk, ekonomik krizler ve baskıcı kanunların yıllardır boyunduruğunda tutulmuş halklar seslerini duyurabilecek,

rahatsızlıklarını iletebilecek bir mecraya sahip olamamıştır. Ulusal televizyon ve radyo kanalları da tek adam yönetimlerinin elinde olduğu için hiçbir aykırı ses çıkmamıştır, ama demokrasi ve özgürlüğe olan hasret zamanla demlenmiştir.

İnternetin yaygınlaşması ve özellikle web 2.0 teknolojilerinin sağladığı imkanlar geleneksel iletişim ezberlerini rafa kaldırmıştır. Bu teknolojiler Arap Baharı'nın arkasındaki en önemli itici güçlerdendir. Yıllardır ses çıkaramayan, organize olma imkanı bulamayan Arap halkları, sosyal medya ve blogların doğuşuyla devletin tekelinde olmayan bir kitlesel iletişim kaynağına sahip olmuştur. İnternetin tekele alması imkansız çok merkezli yapısı otoritelerin üstesinden gelemediği bir iletişim mekanizması oluşturmuştur. Arap ülkeleri yöneticileri zaman zaman çeşitli sansür uygulamalarına başvurursa da daha önce anlatılan proxy sunucular sayesinde yasaklar delinmiştir.

25 Ocak 2011'den önceki süreçte bloglar ve çeşitli sosyal medya hesapları halkın yıllardır dillendiremediği gerçekleri dillendirmeye başlamıştır. Polis şiddeti, yolsuzluk, ekonomik bunalımlar ve benzeri konularda halkı aydınlatıcı ve bilinçlendirici online kanallar Arap Baharı'na giden yolda atılan ilk adımlardır. Hali hazırda yıllardır memnuniyetsizliği olan ama örgütlenme şansı bulamayan halklar için sosyal medya çözüm olmuştur ve 25 Ocak 2011'de Mısır'da, çeşitli tarihlerde de Tunus, Libya, Ürdün, Suriye, Bahreyn ve Yemen'de halklar online olarak örgütlenip sokağa dökülmüştür. Sokağa dökülen halklar yine sosyal medya üzerinden eylemleri organize edip yönetmiştir. Batılı örneklerde aktivizmi hızlandırıcı ve etkisini artırıcı rol oynayan dijital araçlar, Arap Baharı'nda aktivizmin bizzat kaynağı olmuştur.

5.2. Gezi Parkı Eylemi

Gezi Parkı eylemleri hem Arap Baharı örneklerinden hem de Batı ülkelerinde gerçekleşen aktivist hareketlerden farklıdır. Bu sebeple özellikle ayrı bir başlık altında ele alınması gerekmektedir.

2002 yılında iktidara gelen Ak Parti, Gezi Parkı eylemlerinin başladığı 27 Mayıs 2013 tarihine kadar girdiği bütün seçimlerden galip çıkmıştır. Bu süreçte, aynı zamanda demokratik yollar bittiğinde muhaliflerin imdadına yetişen askeri vesayeti ve bürokratik vesayeti de sonlandırma başarısı göstermiştir. Artık siyasi yollardan ya da ezberlenen vesayet kurumları sayesinde iktidarı devirme şansı kalmadığı gerçeğini gören muhalif vatandaşlar Arap Baharı'ndan esinlenerek Taksim'i Tahrir'e çevirme rüyasına kapılmıştır. Eylemler ilk olarak Taksim Meydanı, Gezi Parkı'nda yapılacak yayalaştırma projesi çerçevesinde kesilecek olan ağaçları korumak bahanesiyle başlatılmıştır. Ama birkaç gün sonra "mesele ağaç değil sen hala

anlamadın mı?” nidaları sosyal medya mecralarında yankılanmaya başlamıştır.

11 yıldır muhalefette kalan ve iktidara gelme umudu kalmayan kitle, hayatına müdahale edildiğini iddia ederek Ak Parti Hükümetini, özellikle dönemin başbakanı Recep Tayyip Erdoğan’ı otoriterlikle suçlamıştır. Saat 22’den sonra alkol satışının yasaklanması, kürtajın yasaklanması, türbanın tüm kamu kurumlarında serbest bırakılması, İmam Hatip Okullarının açılması/yaygınlaşması ve benzeri gelişmeler laikler tarafından yaşam tarzına müdahale olarak algılanmıştır. Yaklaşık 1 asırdır azınlıkta olmasına rağmen çoğunluğa hükmedip “dağdaki çobanla benim oyum bir mi?” gibi yaklaşımlarla kendilerini üstün görenler, ortalama Anadolu halkının taleplerinin karşılanmasından ve yıllardır süren mağduriyetlerinin giderilmesinden rahatsız olmuştur. Ülke için en doğruyu kendilerinin bildiği varsayımıyla hareket eden bu jakobenler, içinde yaşadıkları toplumun büyük bölümünün dini ve kültürü gereği yapılan reformları tehdit olarak görmüşlerdir.

Dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan’dan rahatsız olan muhalif kitle online olarak örgütlenmiş, sokak hareketleri online hesaplarca yönlendirilmiş ve vatandaş gazeteciliği stratejisi uygulanarak ülke ve dünya genelinde Gezi Parkı eylemlerine destek aranmıştır. Vatandaş gazeteciliği olgusu bu olayda olabildiğince çarpıtılmıştır. Polisin halka yayılım ateşi açarak yüzlerce göstericiyi öldürdüğü, vatandaşın üstüne tankların sürüldüğü, tomalardan asit sıkıldığı gibi daha nice asparagas haberler sosyal medya hesaplarından bilinçli şekilde yayınlanmıştır. Burada Recep Tayyip Erdoğan tıpkı Arap ülkelerindeki diktatörlere benzetilmeye çalışılmıştır. Pijama ile başbakan karşılamaya alışık olan ulusal medya patronları, bir işaretiyle hükümet devirmeye alışık uluslar arası medya patronları da Türkiye ve Recep Tayyip Erdoğan algısını karalamak adına her türlü asılsız haberi manşetten vermiş, CNN-BBC gibi kanallar saatlerce Taksim’den canlı yayınlar yapmıştır.

Peki, sosyal medyanın, ulusal ve uluslar arası medyanın bu denli etkin kullanıldığı bir kalkışma, bunca desteğe rağmen neden başarısız oldu? Bu sorunu cevabı aşağıda maddeler halinde verilecektir.

- a. Eylemcilerin Türkiye’yi Arap Baharı ülkelerine benzetmesi en büyük hata olmuştur. Arap ülkelerinde liderler seçimsiz başa gelmiştir. Recep Tayyip Erdoğan 2002’den 2011’e kadar defalarca seçime girmiş, her defasında oyunu artırarak demokratik yöntemlerle başa gelmiştir.
- b. Ak Parti reformları ve uygulamaları her ne kadar ülkedeki küçük azınlık jakoben kesimi rahatsız etse de halkın büyük bölümünün yıllardır mağdur olduğu, hasret duyduğu konuları kapsamıştır.

- c. 1990'lı yılların siyasi ve ekonomik istikrarsız atmosferinden bıkan halk Ak Parti iktidarıyla yakaladığı istikrara sahip çıkmıştır. 11 yıl süre zarfından sağlıkta, ulaşımda, ekonomide ve diğer mecralarda çağ atlayan halk küçük bir azınlığın ülke felakete gidiyor yaygarasına prim vermemiştir.
- d. Gezi kalkışması her ne kadar “otoriter rejime başkaldıran, demokrasi isteyen” bir eylem gibi lanse edilse de ülkedeki demokratik atmosfere yapılan bir saldırdır ve halk bunu görmüştür. Tabii ki gösteri hakkı en temel haktır ve vatandaşlar istedikleri zaman bu hakkı kullanabilir ama her canı isteyen, her hükümetten memnun olmayanın sokağa inip hükümet yıkmaya teşebbüs etmesi demokratik değildir, aksine anti-demokratiktir. Halk bunu görmüş, sokağa inmiş dakikalar içinde organize olan binlerce insan Recep Tayyip Erdoğan'ı hava alanında karşılamış ve sembolik olarak Taksim Meydanı'na mesaj verilmiştir. Bu noktada dakikalar içinde sms zinciriyle mail zinciriyle ve sosyal medya hesaplarından örgütlenen binlerce kişinin hava alanına başbakanı karşılamaya gitmesi de ayrı bir dijital aktivizm vakasıdır.
- e. Teorik olarak da Gezi Eylemlerinin bir alt yapısı yoktur. Siyasi fırsat kuramına göre bir sosyal hareketin başarılı olması için siyasi atmosferde boşluk olması gerekir. Bu açıdan bakıldığında tek başına halkın %50 oyunu almış güçlü bir hükümet varken ve bu hükümet genel anlamda her türlü kamu oyu yoklamasında başarılı görülüyorken sokak hareketinin başarılı olma şansı yoktur. Halk tabanlı (grassroots) olmayan, küçük bir azınlığın çabası ve dışarıdan gelen destekle bu tip büyük sosyal hareketlerin sürdürülmesi ve başarıya ulaşması zaten mümkün değildir.

5.3. Hactivizm Örnekleri

Hactivizmin temel iddiası demokratikleşme ve şeffaflık adına gerçekleri dijital imkanlarla ortaya çıkarmaktır. Daha önce de belirtildiği gibi banka hesaplarından kendisine para aktaran ya da internet üzerinden terörist saldırılar planlayan gruplar hactivizm başlığı altında değil siber suçlar ve siber terörizm başlığı altında incelenmektedir.

Hactivizm örnekleri denildiğinde ilk akla gelen Anonymous ve Wikileaks gibi isimlerdir. Anonymous ve Wikileaks küresel çapta hackerlik alanında adını duyurmuş organizasyonlardır. Anonymous tüm dünyadan üyeleri olan çok merkezli bir hacker organizasyonudur. Grup, dünya genelinde kamuoyu oluşturan konularda hack faaliyetleri yapıp elde ettikleri bilgi ve belgeleri kamuoyu ile paylaşmaktadır. Wikileaks ise daha çok resmi dokümanlara ulaşip bunları kamuoyu ile paylaşmaktadır. Ülkelerin, büyük

elçiliklerin, bakanlıkların yazışmaları wikileaks tarafından hacklenerek tüm dünyaya yayınlamaktadır.

Hacktivist faaliyetler tanım itibariyle demokrasinin ve şeffaflığın güçlenmesi için yapılan çalışmalar olarak belirtilse de manipülasyona açık, kara ve gri propaganda unsuru olarak kullanılacak bir yöntemdir. Hacklendiği iddia edilen dosyaların düzmece olup olmadığının garantisi yoktur. Ayrıca demokrasi adına dijital yollarla çalınan belgelerin şantaj malzemesi olmayacağını garanti yoktur.

Diğer taraftan, sosyal hareketler ülkelerin birbirine karşı son yıllarda yoğun şekilde kullandığı bir koz olarak görülmeye başlanmıştır. Arap Baharı ve Ukrayna örnekleri gelişmiş ülkelerin sosyal hareketlere teknolojik üstünlüklerini kullanarak ne denli müdahale edebildiğini göstermiştir. Hacktivism de bu anlamda gelişmiş ülkeler tarafından kaçırılmayacak bir fırsat sunmaktadır. Gelişmiş ülkelerde geliştirilip tüm dünyaya satılan yazılımların içinde casus yazılımlar barındırıp barındırmadığı net olarak ortaya konulamamaktadır. Batılı ülkelerin casusluk faaliyetlerini hacktivism kamuflajı altında gizlemesi hacktivism başlığı altında dikkat edilmesi gereken ayrı bir noktadır. Wikileaks ve benzeri hacktivism örnekleri bu açıdan da ele alınmalı gerçekten hacktivist hareket mi yoksa casusluk faaliyetlerinin bir parçası mı üzerine çalışılmalıdır.

SONUÇ

Dijital aktivizm son yıllarda gündemi meşgul eden önemli kavramlardan bir tanesi olmuştur. Dijital yerliler özgün yapılarını sosyal hareketlere de yansıtmış, teknolojik üstünlüklerini kullanarak yeni bir akım başlatmışlardır. Dijital aktivizm bu bağlamda ele alınmalıdır. Dijital aktivizm üzerine çalışma yapanların bazıları kavramın “dijital” kanadına odaklanıp tanımın özünü orada ararken diğer bir grup “aktivizm” kanadına odaklanmıştır. Ama bu noktada asıl odaklanılması gereken dijital ya da aktivizm değil, dijital yerlilerdir. Dijital aktivizm kavramı özgünlüğünü dijital yerlilerin özgünlüğünden almaktadır. Dolayısıyla dijital aktivizm kavramı dijital yerliler kavramıyla birlikte ele alınmalıdır.

Aktivizm ya da dijital aktivizm genelde insanların zihninde negatif bir imaja sahiptir. Bu kavramlar duyulunca akla sokak hareketleri, hackerlar, Fawkes maskeli insanlar ve benzeri şeyler gelmektedir. Aslında dijital aktivizm ortada durmaktadır, kullanıcıların amaçları kavramın doğasını değiştirmemektedir. Bu güne kadar genelde ülkelerde yaşanan devrimlerde, sokak hareketlerinde dijital aktivist yaklaşımların kullanılmış olması kavrama negatif bir imaj vermemeli, ve bu negatif imaj fırsatların görülmesini engellememelidir. ALS hastalığı farkındalığı kampanyası dijital aktivizmin

olumlu örneklerindedir. Kafasından aşağı buzlu su döküp yakınlarına meydan okuyan insan videoları bir anda viralleşerek tüm dünyanın dikkatini hastalığa çekmiştir ve bir ay içinde ALS ile mücadele için 100 milyon dolardan fazla maddi kaynak oluşturulmuştur. Bu örnekten ilhamla dijital aktivizmin sadece siyasi nedenlerle kullanılmayacağı gerçeğini idrak etmek gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- ALS Association. (2014). The ALS Association expresses sincere gratitude to over three million donors. <http://www.alsa.org/news/media/press-releases/ice-bucket-challenge-082914.html> (20.07.2016)
- BRODOCK, Katharine. Digital Activism Decoded The New Mechanics of Change. International Debate Education Association. (Derleyen Mary Joyce) 2010.
- BROWMAN, S, WILLIS, C. “We Media: How Audiences are Shaping the Future of News and Information”, The Media Center at the American Press Institute. 2003. <http://www.hypergene.net/wemedia/weblog.php> (05.09.2016)
- DEMİRKAN, Pınar. Hack Kültürü ve Hacktivism: Yeni bir Siyaset Biçimi. (Der. Ali Rıza Keleş) Alternatif Bilişim. 2013.
- GOODLING, Lauri, MOAR Digital Activism Please. <http://kairos.technorhetoric.net/19.3/topoi/goodling> (01.09.2016)
- GURAK, L., J., Persuasion and Privacy in Cyberspace: The Online Protests over Lotus Market Place and the Clipper Chip. New Haven: Yale University Press. 1997.
- JOYCE, Mary (Ed.), Digital Activism Decoded The New Mechanics of Change, International Debate Education Association, 2010.
- KAVADA, Anastasia. Activism Decoded The New Mechanics of Change. International Debate Education Association. (Derleyen Mary Joyce) 2010.
- KIRIK, Ali Murat, ÖZCAN, Ali. Bir Dijital Aktivizm Örneği: Akıllı Ağ Çeteleri (Smart Mobs). Online Academic Journal of Information Technology. Cilt 5. Sayı 14. Ss. 61-78. 2014.
- KRAPP, Peter (2005) “Terror and Play or What Was Hacktivism? Grey Room” MIT Press. <http://www.mitpressjournals.org/doi/abs/10.1162/152638105774539770?journalCode=grey&#.V-ZzCfCLTIU> (01.09.2016)
- SIVITANIDES, Marcos. The Era of Digital Activism. Conference for Information Systems Applied Research. 2011.

<http://www.elle.com.tr/extra/radarimizda/hashtag-aktivizmi> (15.09.2016)

<https://en.reset.org/knowledge/digital-and-online-activism> (05.09.2016)

<http://www.pcworld.com.tr> (05.09.2016)

<http://ca.blouinartinfo.com/news/story/760815/how-a-canadian-culture-magazine-helped-spark-occupy-wall> (20.09.2016)